

Mato Artuković / Ivan Stipić

JOSIP STADLER
CROATA EX TOTO CORDE

Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje

---

Postulatura Sluge Božjega Josipa Stadlera

NAKLADNICI:

Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje,
Slavonski Brod
Postulatura Sluge Božjega Josipa Stadlera, Sarajevo

ZA NAKLADNIKE:

dr. sc. Marija Karbić
prof. dr. sc. Pavo Jurišić

UREDNIK:

prof. dr. sc. Miljenko Brekalo

RECENZENTI:

dr. sc. Zoran Grijak
prof. dr. sc. Pavo Jurišić

LEKTURA:

mr. sc. Darija Mataić Agičić

PREVODITELJI I LEKTORI ZA STRANE JEZIKE:

engleski jezik: doc. dr. sc. Zrinka Fišer
njemački jezik: dr. sc. Željka Rosandić
francuski jezik: Tajana Cerovečki, mag. philol. rom. et mag. philol. hisp.
talijanski jezik: vlč. Fabijan Štedul, mag. theol.
poljski jezik: doc. dr. sc. Josip Jagodar

NAKLADA:

100 primjeraka

GRAFIČKA OPREMA, PRIJELOM I TISAK:

Krešendo

© Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Slavonski Brod, Postulatura Sluge Božjega Josipa Stadlera, Sarajevo, 2024. Nijedan dio ove knjige ne smije se umnožavati, fotokopirati ni na bilo koji način reproducirati bez nakladnikova pismenog dopuštenja.

ISBN 978-953-8102-54-7

CIP zapis dostupan je u računalnom katalogu Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek pod brojem 151106001.

JOSIP STADLER

CROATA EX TOTO CORDE

Mato Artuković / Ivan Stipić

Josip Stadler
postulatura

Slavonski Brod / Sarajevo, 2024.

...najslavnijem brodskom sinu o 180. obljetnici rođenja
autori

NADBISKUP STADLER I NJEGOV RODNI GRAD

Autori i priređivači ove knjige dr. sc. Mato Artuković i Ivan Stipić zamolili su me kao postulatora u kauzi sluge Božjega Josipa Stadlera da napišem recenziju i napravim uvodnik u ovu djelo koje su oni u Proslavu nazvali monografskom studijom. Kako je Mato moj stariji školski kolega iz gimnazijskih dana, a prilikom prikupljanja i sređivanja dokumenata o sluzi Božjemu vrijedni suradnik koji je kao povijesni stručnjak dao veliki doprinos u ovom postupku, nisam mogao ostati po strani, pogotovo što su Postulaturi predali gotov tekst za tisak.

Knjiga je podijeljena u tri cjeline koje su sastavljene od tri ranije objavljena izvorna znanstvena rada i jednog, do sada neobjavljenog znanstvenog priloga Ivana Stipića. Navedeni radovi rezultat su istraživačkog rada autora na dosad nekorisćenom, historiografski referentnom arhivskom gradivu o Josipu Stadleru. Uvršteni radovi bitno su prerađeni, prošireni i izmjenjeni novootkrivenim unesenim dopunama unutar teksta i u bilješkama. Rukopis na izuzetno iscrpan, znanstveno relevantan način prikazuje lik i djelovanje prvog vrhbosanskog nadbiskupa, Brođanina, dr. Josipa Stadlera. Kroz prikaz Stadlerova života i rada rukopis donosi i historiografski značajan opis burnih društvenih i političkih previranja u Hrvatskoj i susjednoj Bosni i Hercegovini od zadnjih dekada 19. stoljeća do treće dekade 20. stoljeća. Nemali prostor knjige, vezan je uz prikaz, često bivalnetnih, odnosa Brođana prema svojem sugrađaninu, nadbiskupu Stadleru: od biografskih crtica o njegovu porijeklu, mladosti i školovanju, preko u rad prenesene korespondencije,¹ do društvenih, kulturnih i političkih manifestacija prihvaćanja i odbijanja Stadlerova rada.

Knjiga je svakako vrijedan doprinos ove dvojice povjesničara Brođana (jedan opredjeljenjem, a drugi rođenjem) koji svojim znanstvenim radom na istraživanju hrvatske (posebno one zavičajne) povijesti pomažu najprije svojim sugrađanima, a uz njih i svim drugim zainteresiranim istraživačima da upoznaju svoje sugrađane koji su nas svojim životom i radom zadužili, ostavivši nam u baštinu svoja djela. Svakako da je nadbiskup Josip Stadler na najvišoj ljestvici tih velikana koji je služeći Bogu i narodu stekao sebi „slavno ime,

---

1 Pisma iz mladosti Josipa Stadlera iz razdoblja od 1860. do 1868. upućena Stadlerovom zaštitniku Andriji Torvatu Brliću pohranjena u Arhivu obitelji Brlić.

upisano onim svetim i zlatnim perom povijesti, koje za unučad poznu djela otaca bilježi viteška.“²

Čestitam autorima na ovom zajedničkom doprinosu u proučavanju lika sluge Božjega Josipa Stadlera koji je kao nadbiskup i metropolit vrhbosanske Crkve bio suočen s velikim izazovima u obnovi Vrhbosanske mjesne Crkve i kulturno-prosvjetnom podizanju ne samo hrvatskog katoličkog puka nego i drugih žitelja u Bosni i Hercegovini. On je svojom riječju, djelom i primjerom djelovao na svoje suvremenike, kao brižan pastir hranio je povjereni mu narod Božjom Riječju, tješio ga i krijepio, a siromahe susretao s ljubavlju i pomagao im u svakom pogledu, čuvajući ih u njihovu ljudskom dostojanstvu. Knjiga je upućena svima koji žele upoznati ovoga neumornog pastira i radnika na Gospodnjoj njivi.

---

2 *Hrvatski dnevnik*, 9. lipnja 1918., 2.

PROSLOV

Ovom knjigom (monografskom studijom) autori su željeli iskazati skromno poštovanje velikom sugrađaninu dru Josipu Stadleru, sveučilišnom profesoru, odgojitelju hrvatske mladeži, prvom nadbiskupu Vrhbosanske nadbiskupije u Sarajevu, velikom domoljubi i sigurno jednom od najzaslužnijih Brođana. U knjizi se napose analizira odnos Broda i Brođana prema prvome vrhbosanskom nadbiskupu Josipu Stadleru.

Knjiga se sastoji od četiri rada, od čega su tri tematski povezana izvorna znanstvena rada već ranije objavljena. Prva dva rada relativno nedavno nastala su suautorski rad dr. sc. Mate Artukovića i Ivana Stipića i opširna su studija o odnosu Brođana prema svojem zavičajniku, a treći rad objavljen je prije četvrt stoljeća i donosi pisma mladoga Stadlera svojemu zaštitniku i podupiratelju Andriji Torkvatu Brliću. Ovi radovi rezultat su istraživanja dosad nekorištenog historiografski relevantnog arhivskog gradiva o Stadlerovu životu i djelovanju. Prilikom uvrštavanja u monografiju, svaki je rad u pojedinim bitnim aspektima nadopunjen rezultatima naknadnih istraživanja. Analizom pojedinih historiografski relevantnih problema iz znatno šireg diskursa, poglavito u segmentu znanstvenog aparata, omogućena je sustavnija povijesna elaboracija tema naznačenih u svakome radu ponaosob. Radi se o sljedećim radovima:

- Artuković, Mato; Stipić, Ivan. „Zavičaj i zavičajnik : Prilog o odnosima Broda prema nadbiskupu Stadleru“ (I.), *Vrhbosnensia: Časopis za teološka i međureligijska pitanja*, Sarajevo, 24 (2020), br. 1., str. 151-193.
- Artuković, Mato; Stipić, Ivan. „Zavičaj i zavičajnik : Prilog o odnosima Broda prema nadbiskupu Stadleru“ (II.), *Vrhbosnensia: Časopis za teološka i međureligijska pitanja*, Sarajevo, 24 (2020), br. 2., str. 262-282.
- Artuković, Mato. „Pisma Josipa Stadlera Andriji Torquatu Brliću“, *Časopis za suvremenu povijest*, Zagreb, 31 (1999), br. 1., str. 153-181.

Kao poseban dio knjige, na kraju je priložen vrlo iscrpan i vrijedan znanstveno-stručni prilog Ivana Stipića - "Josip Stadler – Biobibliografija - o 180. obljetnici rođenja" - koji uključuje sva Stadlerova djela i rukopise te literaturu o njemu. U radu se, u skladu s najvišim knjižničarskim standardima, znanstvenoj i kulturnoj javnosti po prvi puta pruža cjelovit biobibliografski uvid u filozofski, teološki i praktično-pastoralni segment Stadlerove objavljene i neobjavljene pisane ostavštine, kao i literature, koja uključuje i reference na Stadlerovo političko djelovanje, što uvelike pridonosi upoznavanju njegova života i djelovanja iz različitih historiografski i kulturološki relevantnih aspekta. Ovaj

prilog nije do sada objavljivani u integralnom obliku i smatramo ga najvažnijim i najkorisnijim doprinosom knjizi koja je pred čitateljem:

- Stipić, Ivan. „Josip Stadler – Biobibliografija - o 180. obljetnici rođenja“

Izražavamo svoju iskrenu zahvalnost ponajprije prof. dr. sc. vlč. Pavi Jurišiću, voditelju postupka za beatifikaciju Josipa Stadlera na podršci pri objavljivanju ove i ovakve knjige. Zahvaljujemo dr. sc. Mariji Karbić, voditeljici Instituta za povijest, Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje na njezinoj spremnosti da ovu knjigu uvrsti u izdavački program spomenute znanstvene ustanove u Stadlerovom Brodu.

Najiskrenije zahvaljujemo recenzentima prof. dr. sc. Pavi Jurišiću i znanstvenom savjetniku dr. sc. Zoranu Grijaku. Svojim izuzetnim poznavanjem problematike Stadlera i svih problema vremena u kojemu je ovaj veliki čovjek živio, kao i svojim dragocjenim kritičkim primjedbama dr. sc. Zoran Grijak ne samo da je ukazao na nedostatke u knjizi, nego je prije svega, u sklopu znanstvenog aparata sugerirao nadopunu knjige novim referencama na relevantnu literaturu te zahtijevao širu elaboraciju pojedinih kompleksnijih fenomena koji se analiziraju u knjizi. Svjesni njegovog udjela u oblikovanju novog lica i sadržaja knjige, ponudili smo dr. sc. Grijaku suautorstvo u knjizi, ali je on to odbio. Istovremeno, izrazio je svoje zadovoljstvo što je u Brođanima potaknuo ponos na svoga sugrađanina, budućega blaženika dra Josipa Stadlera. U čvrstoj nadi da se više neće ponoviti ona, poput komunističkog sustava, olujna vremena koja su velikane hrvatskog naroda osudila na protjerivanje iz kolektivne memorije, predajemo javnosti ovu knjigu.

U Slavonskom Brodu, na sv. Lucija (2. ožujka) 2024.

autori

Josip Stadler, vrhbosanski nadbiskup, 1889., fotografija podlijepljena kartonom, atelier A. Schädler, Sarajevo. (Izvor: Internet)

KAZALO

Pavao Jurišić NADBISKUP STADLER I NJEGOV RODNI GRAD	5
PROSLOV	7
Mato Artuković, Ivan Stipić ZAVIČAJ I ZAVIČAJNIK. PRILOG O ODNOSIMA BRODA PREMA NADBISKUPU JOSIPU STADLERU	11
Uvodna napomena	12
Izvori do kraja 19. stoljeća	14
Izvori od 1906. do kraja Prvoga svjetskog rata	29
Svetozar Rittig, Josip Koprivčević i Josip Gunčević	63
Izvori nakon Prvoga svjetskog rata	73
Za vrijeme Nezavisne Države Hrvatske	76
Razdoblje poslije Drugoga svjetskog rata: 1945.-1990.	81
Razdoblje od 1990. do danas	82
Zaključak	88
Mato Artuković PISMA JOSIPA STADLERA ANDRIJI TORQUATU BRLIĆU	93
Ivan Stipić JOSIP STADLER – BIOBIBLIOGRAFIJA	135
O 180. obljetnici rođenja	135
O priloženoj bibliografiji	137
Djela	140
Rukopisi	141
Suautor	142
Zastupljen u	142
Poslanice	143
Članci	148
Prijevodi	151
Priredio, uredio	153
Literatura	153

ZAKLJUČAK	203
SAŽETAK	208
SUMMARY	209
ZUSAMMENFASSUNG	210
ABSTRAIT	211
SOMMARIO	212
STRESZCZENIE	213
IMENSKO KAZALO	215
MJESNO KAZALO	221
O AUTORIMA	225